

MLJEKARSTVO

MJESEČNIK UDRUŽENJA MLJEKARSKIH PODUZEĆA HRVATSKE

God. II.

ZAGREB, OZUJAK 1952.

Broj 3.

PROMET MLJEKOM I MLJEČNIM PROIZVODIMA U GOD. 1951. U NRH

Velika suša, koja je zahvatila našu zemlju god. 1950., odrazila se i na prometu mlijekom i mliječnim proizvodima god. 1951. Nestašica stočne hrane naročito zimi god. 1950./51. pogodila je i našu muznu stoku, koja je morala dobrim dijelom biti uništena, ili se njena kondicija i proizvodna sposobnost svela na najmanju mjeru.

Stoga se proizvodnja mlijeka neobično smanjila, pa su u naše potrošačke centre dopremane u prvoj polovici god. 1951. vrlo male količine mlijeka i mliječnih proizvoda. Najteže su bili pogođeni gradovi i industrijski centri obalnog pojasa.

Uporedo s ovim nevoljama bilo je u prometu mlijekom god. 1951. niz promjena, koje se tiču poslovanja mljekarskih poduzeća i mljekara. Mlijeko se od proizvođača otkupljivalo obvezno i po vezanim cijenama. Prodajna cijena bila je 6—9 Din za 1 lit. Pri ovom poslu poduzeća su redovno poslovala s gubitkom, koji im je regresirala država. S obzirom na takav administrativni način otkupa mlijeka i na mjere, koje su u takovom načinu poslovanja bile nužne, u poduzećim je bio zaposlen velik broj ljudi. Brojan aparat u mljekarama skupo je stajao našu privredu i u skrajnjoj liniji našeg potrošača, te su često puta troškovi otkupa iznosili peterostruku i višestruku vrijednost mlijeka. Mliječnih prerađevina nije bilo u našim trgovinama sve do šestog mjeseca. Proizvodnja je bila malena, tako da nisu podmirivane ni potrebe bolnica i ostalih zdravstveno-socijalnih ustanova.

Potrošači su se mliječnim proizvodima opskrbljivali samo na trgovima, i to od proizvođača-seljaka.

U svibnju dokinut je obvezni otkup mlijeka, i mlijeko postaje artikal slobodnog prometa. Mjesec i dva prije već su se poduzeća u nešto jačoj mjeri orijentirala na otkup po slobodnim cijenama, a u lipnju dolazi do posve slobodnog nakupa. Uporedo s ovim dolaze i druge ekonomske mjere u našoj privredi, a s njima u vezi i čitav niz ozbiljnih zadataka, koje mljekarska poduzeća i mljekare moraju riješiti.

Nakup mlijeka je slobodan, po slobodno formiranim cijenama; prometom i preradom mlijeka mogu se baviti i ona trgovačka poduzeća, koja to dosad nisu činila; prodajne cijene mlijeka i mliječnih proizvoda su slobodne, one se formiraju na tržištu prema ponudi i potražnji. Regresa više nema, država više ne snosi gubitke poduzeća — valja posloovati rentabilno!

Sam prijelaz s obveznog na slobodni otkup nije išao glatko. Količine mlijeka, kojima se poslovalo, bile su još vrlo male, a kvaliteta vrlo slaba. Brojan aparat poduzeća teško se privikavao na novu situaciju, a i u nakupnim cijenama se često griješilo na nekim područjima i u nekim gradovima (Zagreb) tako, da se doprema mlijeka znatno smanjila za neko vrijeme.

Kako su proljetne atmosferske prilike vrlo povoljne, naša muzna stoka ima dovoljno trave i sijena, pa se u srpnju količine mlijeka počinju povećavati, a to se uz stanovitu konsolidaciju nakupne mreže povoljno očituje u prometu ovim artiklom. Tako za kraće vrijeme ponuda uglavnom podmiruje potražnju, a i sve više mliječnih proizvoda pojavljuje se u trgovinama i na trgovima. U pošlove mlijekom, pored postojećih mljekarskih poduzeća, ulaze i pojedine poljoprivredne zadruge, poduzeća kotarskih poslovnih saveza i Fondovi za mehanizaciju. U borbi za opskrbu tržišta dolazi do stanovite konkurencije na nakupnim područjima. Uz prilične razlike u cijenama, mliječni proizvodi sir i maslac nude se u centrima, gdje se očekuje bolji placement, te veći gradovi i obalni pojas više ne oskudjevaju ovim artiklima, i potražnja je uglavnom zadovoljena. Kako pri svakom novom poslu, tako i pri ovome nije išlo sve kako treba. Bez dovoljno iskustva, bez stručnog kadra, potrebnih uređaja i t. sl. mliječni se proizvodi kvare i nastaju gubici.

Pod konac godine situacija na tržištu se sredi, cijene se stabiliziraju, opskrba tržišta odvija se redovno, a i kvaliteta se popravlja. Prodaja odnosno potrošnja svježeg mlijeka nešto se smanjuje u posljednjim mjesecima godine. Količine mlijeka na nekim područjima još se više povećavaju, pa stoga se mogu sniziti i cijene.

Prema podacima, kojim raspolažemo, u NRH god. 1951. ukupan promet mlijeka u mljekarama iznosio je 28 milijuna litara, ili za 26% manje od god. 1950., odnosno za 41% manje nego god. 1949. Od toga je potrošeno u svježem stanju 52%, a ostatak je prerađen u mliječne proizvode. Razlog, zašto nije veći omjer u potrošnji svježeg mlijeka, jest i taj, što su naši veći potrošački centri udaljeniji od jačih proizvodnih područja.

Od prerađenog mlijeka dobiveno je god. 1951. ukupno 968 tona mliječnih proizvoda.

Od toga: tvrdi sirevi	610 tona
maslac	160 „
kazein	50 „
mliječni prah	38 „
meki bijeli sir	110 „

U našim većim gradovima mljekare su god. 1951. opskrbljivale stanovništvo ovim količinama svježeg mlijeka:

	u 000 lit.
1. Zagreb	7.635
2. Rijeka	2.050
3. Osijek	1.415
4. Split	1.106
5. Pula	760
6. Varaždin	245
7. Karlovac	205
8. Sl. Brod	105

Prema gornjim podacima u prvih 6 gradova uloga mljekara u opskrbi pučanstva mlijekom u odnosu na broj stanovništva uglavnom je podjednaka i doseže do 70% potrošnje, a u posljednja dva grada je gotovo neznatna. Općenito uzevši, količine mlijeka, koje prodaju mljekare u gradovima, jesu male. To ne znači, da stanovnici naših gradova nisu potrošili veće količine od onih, koje su im prodale mljekare, jer se oni još opskrbljuju izravno od proizvođača, a ne smijemo zaboraviti ni priličnu potrošnju mlijeka u prahu (Care pomoći i dr.); ipak su ove količine ispod prosjeka potrošnje mlijeka u evropskim gradovima.

Koji su razlozi, da su naše gradske mljekare imale ovako malen promet? Ovih razloga ima više. Općenito uzevši, naš potrošač u gradu još svejednako nema povjerenja u kvalitetu mlijeka, koje kupuje od mljekara. Ponekad mljekaru ne smatra kao sigurnog dobavljača. Isto tako još nije najsigurnije riješen način trgovine mlijekom u većini naših gradova, i cijene su još svejednako visoke, a svježije mlijeko može se uglavnom kupiti samo u određeno vrijeme. Po podacima može se zaključiti, da nema još dovoljno spoznaje kod naših ljudi o vrijednosti mlijeka kao prehrambenog artikla. Privikavanje ljudi, a naročito djece, na veću potrošnju mlijeka krupan je i zdravstveno-socijalni problem u mnogim zemljama, pa će se tako i kod nas ovom pitanju u najkraće vrijeme morati obratiti više pažnje.

Kako god promet svježim mlijekom, tako i promet mliječnim proizvodima ne zadovoljava. Naravno, za veće količine proizvoda trebalo je imati i potrebne količine mlijeka, koga nismo imali zbog naprijed spomenutih razloga. Od sireva proizvodili smo uglavnom trapist, nešto manje groyera, dok su ostale vrste sireva proizvođene upravo u neznatnim količinama. Naziva je doduše bilo nešto više, no ti u najviše slučajeva nisu opravdali svoju »firmu«. Slično je i kod maslaca, samo što je uglavnom proizvođena jedna vrsta, a ta se na tržištu pojavljivala pod imenom »čajni maslac«.

Kao novi artikal pojavio nam se prošlog ljeta mliječni prah dobiven na način raspršivanja u novoj Tvornici mliječnog praška u Osijeku.

Dakle i asortiment mliječnih proizvoda bio je prilično siromašan. Kvaliteta proizvedenih proizvoda također je bila svakojaka. Pojedina poduzeća pazila su kakva je kvaliteta njihove robe, kako roba dolazi na tržište i kako se potražuje, ali na žalost, nisu to činila sva poduzeća i sve mljekare. Još na početku jeseni često je bilo čuti, kako se prigovara kvaliteti sira i maslaca. Ni sam vanjski izgled, naročito kod sira, ne zadovoljava potrošače. Nabuhli sir raspucane kore nije bilo rijetko vidjeti u izlozima naših trgovina.

Analizirajući potrošnju mliječnih proizvoda došli bismo do slične situacije, kakovu imamo kod mlijeka, pa ove podatke ne bismo mogli isporučiti s potrošnjom mliječnih proizvoda, recimo u pojedinim evropskim gradovima, gdje je potrošnja kud i kamo veća.

Općenito gledajući, promet mlijekom i mliječnim proizvodima god. 1951. bio je slab — no ako razmotrimo situaciju, u kojoj su se mljekarska poduzeća nalazila u prvim mjesecima prošle godine, i ako je isporučimo s onom, koju smo imali na koncu godine, vidjet ćemo, da se stanje popravilo, a to nam daje garanciju i za daljnje uspjehe. Poduzeća su se konsolidirala i ovladala uglavnom problematikom svog rada. Za nepunih 6 mjeseci učvrstivši svoju nakupnu mrežu, veći dio poduzeća pristupio je plaćanju mlijeka po sadržini masti.

Administrativni kadar smanjen je tako, da u nekim poduzećima on čini 10% ukupno zaposlenog osoblja. Knjigovodstva u poduzećima su ažurna. Poslovna godina u mljekarskim poduzećima, koja su prije bila redovno pasivna, završila je aktivno.

Pod konac godine postignuti su donekle i dobri uspjesi u podizanju kvalitete. Uz pojačanu brigu uopće o higijeni u našim mljekarama podignuta je i kvaliteta mlijeka, zapravo sadržina masti u mlijeku. U većim gradovima smo prije imali mlijeko sa 2.2—2.5% masti, a sad se taj postotak povećao na 2.9—3.3%.

Predstavnici trgovačke mreže i predstavnici potrošača prilikom II. ocjenjivanja mliječnih proizvoda izjavili su, da se popravila i kvaliteta mliječnih proizvoda, a naročito sira. O tome su također posvjedočili izložbi zagrebačkih trgovina, gdje je sam izgled sira bio bolji i prijatniji nego prije par mjeseci. Vjerujemo, da je tome također pridonijela izložba održana u listopadu prošle godine, gdje su ocjenjivani mliječni proizvodi, pa je tom prilikom među našim mljekarima nastalo takmičenje.

U daljnjim naporima, koji se čine u našim mljekarama oko povećanja prometa, poboljšanja kvalitete i proširenja asortimenta, ne smije se smetnuti s oka ni sniženje troškova u samoj preradi, pri sabiranju i prijevozu mlijeka, pa u postavljanju što realnijih i nižih prodajnih cijena. Također jedna od osnovnih briga treba da bude podizanje stručnosti mljekarskog kadra. Sistematska praktična i teoretska izobrazba omogućila bi našim stručnjacima, da se služe suvremenijim načinom prerade i uspjesima, koji su na tom polju postignuti u zemljama s razvijenim mljekarstvom. Uvlačenjem i školovanjem novog kadra uz veću brigu za podizanje novih, pa i primitivnijih mljekara, naročito na našim izrazito stočarskim područjima (Lika, Banija, Kordun) mogle bi se proširiti mreže mljekara, koje bi vrlo korisno djelovale i dale ozbiljan doprinos za podizanje našeg stočarstva.

Intenzivnom proizvodnjom i preradom mlijeka može se bolje i pravilnije prehranjivati stanovništvo, a naročito djeca u gradovima. Veća briga o proizvodnji kazeina oslobodila bi nas od uvoza tog artikla, za koji se izdaje mnogo deviznih sredstava.

Za izgradnju naprednog mljekarstva hoće se napora, većih materijalnih sredstava i dosta vremena. Razvoj mljekarstva zavisi o nizu faktora. Za takovo mljekarstvo imamo u našoj zemlji vrlo dobre uvjete.

Prošlih godina mnogo je učinjeno za podizanje novih mljekarskih objekata. Uz tvornicu mliječnog praha u Osijeku proradile su i mljekare u Sisku, Donjem Miholjcu, Bjelovaru, a ove godine bit će završena i otpočet će radom velika zagrebačka mljekara i tvornica mliječnog praha u Županji s nizom pomoćnih mljekara na terenu. Podizanje ovih krupnih mljekarskih objekata velik je doprinos za daljnje unapređenje našeg mljekarstva.

Udruženje mljekarskih poduzeća Hrvatske okupilo je sva mljekarska poduzeća u članstvo, i radi s manje ili više uspjeha tek par mjeseci na tako krupnim i širokim problemima, pa ih samo ne će moći riješiti, nego će mu morati pomoći nadležstva i ustanove (industrija, trgovina, poljoprivreda i dr.) u čiji djelokrug rada ovi poslovi zadiru.

F. Gabler.